
Helga Glušič

»Zgodbe s panjskih končnic« Lojzeta Kovačiča

Knjiga kratkih zgodb Lojzeta Kovačiča z naslovom Zgodbe s panjskih končnic prinaša v slovensko pripovedništvo prvine ljudske epike, kot jih je tudi sicer dovolj pogosto mogoče najti v nekaterih besedilih sodobnih pisateljev (na primer Marjana Tomšiča, Jožeta Snoja, Metoda Pevca). Kovačičevo besedilo je bilo v mednarodni konkurenci na festivalu radijskih iger na Japonskem nagrajeno za najboljši tekst z nagrado Prix Morishiga 1993, ker »s svojo univerzalno simboliko odpira poglede v prvinski svet in hkrati tudi v podzavest evropske krščanske civilizacije« (iz obrazložitve).

Lojze Kovačič's book of short stories, "Stories from Beehive Fronts", brings into Slovene prose elements of folk narration, which appear often enough in the works of some contemporary writers (Marjan Tomšič, Jože Snoj, Metod Pevce). At the International Festival of Radio Drama in Japan, Kovačič's text was awarded the Morishiga Prix 1993 "for opening up vistas both into the primeval world and the subconscious of European Christian civilization" (from the official commentary).

Knjiga kratke proze z naslovom Zgodbe s panjskih končnic (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993) je presenetila vse poznavalce in bralce Kovačičevega pripovedništva. Za romane in novele Lojzeta Kovačiča (1928) je namreč značilna izrazita avtobiografska snovna osnova njegovega pisanja. Nekaj izjem je le prav na začetku njegovega pisateljevanja; še posebej izstopajoča izjema pa so Zgodbe s panjskih končnic, s katerimi se je takorekoč umaknil v simboliko ljudske epike.

Knjiga zgodb s svojo zunanjo podobo simulira obliko panjskih končnic (višina 21 cm in širina 25,5 cm), kar vsaj načeloma ponazarja podolžnost panjske končnice. Tudi oprema platnic posnema leseni okvir s sliko, ki pa po slikarski tehniki ne kopira živobarvnosti, jasnih obrisov risbe, ustaljene razporeditve figur po slikovnem prostoru, okvirne okrasne draperije; značilnosti torej, ki so v glavnem tipične za panjske končnice. Ilustratorka Irena Majcen pa je nekaj prvin s končnic vendarle na svojevrsten način vgradila v svojo kompozicijsko shemo: uporabila je eno samo barvno kombinacijo – črno z belo in

rumeno oker – in pripovedni strukturi končnic ustrezno ravnovesje med človeško figuro in predmetnim svetom na podobi. Na slikah so vedno tudi predmeti, ki so značilni za ljudsko poslikavanje: posteljne končnice, skrinje, rezljana ograja, kmečka peč, moška in ženska oblačila – ljudske noše, gospodinjski in poljedelski predmeti in orodje, nakazane slike na steklo, cvetje. Dosledno je uporabljena tudi v osrednjo sliko vgrajena miniatura, ki je največkrat nekje na obrobju ali v enem od kotov risbe. Na panjskih končnicah miniaturna podoba ob strani ali v kotu navadno predstavlja zgradbo (cerkev, samostan na gori) ali simboličen lik. Ilustratorica Zgodb s panjskih končnic pa z miniaturami širi pripovednost slike v dramatično razgibanost. Osrednji dogodek je na ta način povezan s simboli časa in prostora, s čimer je poudarjena pomenljivost pripovedi in njenega sporočila. Na miniaturah so obrisno naslikane podobe vasi, pogosto s cerkvico na sredi, kmečki zapeček, živina na paši, domačija z mlinom, starši ob zibelki, nagajiv peklenšček v oknu.

Ilustratorica s črno barvo oblikuje mračno ozadje, s črno risbo in z belimi konturami in osvetlitvami ter rumeno oker spremljavo pa povezuje podobo negativnih prvin s svetlimi, radoživimi deli zgodbe, ki ponazarjajo veselje, dobroto, lepoto, čar domačije, zvestobo, otroštvo, skrivnost umetniškega ustvarjanja.

Ilustracije in zunanja oprema knjige torej v nekaterih pogledih posnemajo lastnosti poslikanih panjskih končnic. Drugače je z zgodbami samimi: tematika ne črpa iz sve-topisemskih zgodb, temveč izbira profano vsebino, ki je panjske končnice vsaj na začetku ne poznajo in je razmeroma redka tudi pozneje (E. Cevc: Problematika naših poslikanih panjskih končnic, Sdb, 1955, 1069–1970). Vsekakor pa je v zgodbah pripovedna snov v celoti posvečena vaškemu življenju v preteklosti, predvsem v devetnajstem stoletju (v nekaterih zgodbah je čas določen z natančno letnico).

Osrednja motivacija pri oblikovanju Zgodb s panjskih končnic je ljudska pripoved s tradicijo izrazite moralne poučnosti, kritičnosti, ob tem pa tudi izrazitega humorja in posmeha v zadevah družbene in osebne nravnosti.

Zgodbe s panjskih končnic seveda niso posnetek ljudskega snovanja zaradi posnemanja samega zase, temveč sprejemajo zgled formalne tradicije ljudskega ustvarjanja kot simbolno izhodišče, ki vsebuje tip brezčasnega, v mitičnosti okamenelega sporočila o človeškem življenju. V to izhodišče pisateljeva samosvoja ustvarjalna energija (in domiselnost) vnaša razsežnost sodobnega žanra grozljive zgodbe, v kateri pripoved skozi arhaične obrise in pravljичne podobe govori o večnih življenjskih temah – o smrti, strasti, zlu, samoti in preživetju.

Tako domišljeno izhodišče potrjujeta tudi Uvod in Sklep, ki predstavljata okvirni del zgodb: »Če bi dandanes (—), denimo, prišli na zemljo ljudje, ki jih je naslikala (malarka Marjanca, op. H. G.), bi se jih živi, ker se ne zavedajo svoje moči, ustrašili.« (Zgodbe: 46). Tako komentira zaključni del Sklepa Marjančino »malarijo« in s tem zgodbe ter poudarja najprej njihovo strašljivost, grozovitost in poučnost.

Uvod in Sklep sta oblikovana na poseben način – kot opis slikarkinega dela – in kot okvir, v katerega je vloženi deset pripovedi. Marjanca je v Uvodu predstavljena kot potujoča malarka (»romala je po cestah in poteh, ki so bile tudi stoletja in tisočletja starejše od vasi samih«, Zgodbe: 3), s čimer je hkrati poudarjen arhetip nastajanja slik, v Marjančinem primeru poln »znamenj in naključij«. Za hrano in posteljo je potujoča umetnica poslikala vse, kar se je nekoč poslikavalo: hlevska vrata, skrinje in panjske končnice. Oba okvirna dela kažeta, da je pisatelj Kovačič natančno seznanjen z zgodovino nastanka in z značilnostmi poslikanih slovenskih panjskih končnic in tudi z vsebino podob na njih (prizori iz bajeslovja, basni, prilike, izmišljene zgodbe, prizori iz življenja svetnikov in zavetnikov), kot izjemo pa njegova malarka uporabi tudi »po dva ali tri dogodke, ki so

se tikali ali se zgodili samo domačinom tiste vasi, v katerih je gostovala, in nikjer drugod- (Zgodbe: 3).

»Resnične in verjetne zgodbe« Uvod imenuje »malano vaško kroniko«; v Sklepu zbranih zgodb pa je s poanto o pomenu naslikanih zgodb poudarjeno predvsem miselno jedro pripovednega gradiva, ki temelji na paraboličnosti fabule o človeški usodi.

Miselno jedro pripovedi zadeva dve izhodiščni vprašanji avtorjevega pogleda na gradivo: kaj je bistvo življenja in zakaj ga človek ne razume in ne prepozna. Vprašanji sta vpeti v arhaično, simbolno in zaradi tega v izpeljavi tudi skrivnostno, le nakazano poanto kratke zgodbe. Pripovedovalec si poskuša zamisliti, kaj bi mrtveci povedali sedanjemu času, današnjemu človeku. Hoteli bi ga posvariti, a bi bili prestrašeni, kajti v njihovem mrtvem svetu se je čas ustavil in je vse ostalo tako, kot je nekoč bilo v živem svetu. »Ne glede na spremembe se v njem pod zemljo ni zgodilo nič novega: smrt se je spet izkazala kot neskončno ponavljanje življenja« (Zgodbe: 46), ugotavlja komentar v Sklepu. V enigmatični formuli je verjetno izražena temeljna misel o tem, da se model človeške usode ponavlja v enem in istem ritmu v vseh časih in da izkušnja mrtvih človeški zavesti o sebi nič ne koristi, razen morda tedaj, ko postane predmet fantazijske zgodbe. Tedaj lahko s svojo moraličnostjo človeku pokaže obraz v zrcalu.

Misel, da je »smrt neskončno ponavljanje življenja« je – sodeč po vsebini posameznih zgodb – presenetljivo in enigmatično jedro njihovega sporočila.

O čem pripovedujejo zgodbe, najprej spregovori malarka Marjanca, ko v gostilni »Pri južnem kolodvoru« leta 1898 ali 1899 čaka na vlak za Novo mesto in modruje o življenju in resnici, kar v Sklepu pomeni modrovanje o sedanjem času in tudi o umetniškem ustvarjanju: »Toliko resnic kot jih je danes, še ni bilo na svetu«, pravi Marjanca, kar pomeni, da so današnje resnice površne in ničvredne. Malarki se zato toži po davnih časih, ko je bila resnica še redka dragocenost. Kadar pa je prišla, je prišla na dan »kot vihar, ki očisti zrak, kot strela, ki pomirja ljudi« ter zbujajo strah in željo, »da nam nikoli ne bi prišla pred oči« (46).

To strašljivo in pretresujočo resnico odkrivajo Kovačičeve Zgodbe o... – s panjskih končnic, kot so vstopile ob svoje arhaične prednike z navidezno modrostjo ljudske epike.

Zunanja forma zgodb ima nekaj splošnih značilnosti, kar kaže, da pisatelj namenoma poudarja njihovo tipskost, modelnost. Vse zgodbe imajo enako zgrajene naslove (Zgodba o..., z imenom, ki sledi). Tudi začetki pripovedi so identični – začnejo se nenavadno s kazalnim zaimkom in ne s tradicionalnim »nekoč«, »nekje«. Zgodbe s panjskih končnic tako s prvim stavkom poudarijo pomen osrednje osebe v pripovedi: »To je bil Bilban...«, »To je bil Jaroslav...«, »To je bila pobožna vdova...«, »To je bila huda mati...«. Le tri zgodbe imajo drugačne začetke (»Neka Jerca...«, »Neke nedelje...«, »Ko se je Jos Maluk nekega dne zbudil...«).

Zgodbe so kratke, od ene do pet strani; le zadnja, ki sicer tudi v drugih literarnih pogledih izstopa iz deseterice, je daljša (osem strani). Starinskost pripovedi, ki ni zelo močno poudarjena, označujejo nekatera osebna imena, še posebej pa jezik z narečnimi izrazi, ljudskimi primerami in števili, gostota in redkobesednost dialogov in opisov, pregovori in reki.

Zgodbe za razliko od oblikovnih lastnosti med seboj tematsko niso povezane. Druži jih, seveda, literarni jezik in slog pripovedovanja, izjema je le zadnja zgodba, v kateri je izraziteje razvita za Kovačičevo prozo sicer značilna deskripcija. Vsem zgodbam je skupna tudi temeljna notranja strukturiranost pripovedi, ki temelji na fabulativnem soočenju med pozitivnim in negativnim, konfliktu pa praviloma sledi presenetljiv in bolj ali manj izrazito poučen konec.

Zgodbe so – na kratko – naslednje: prva je Zgodba o veseli Johci. To je zgodba o Bilbanu, kmetu, ki si je uredil dvojno življenje: na eni strani s pobožno in pusto ženo

Trezo, ki ji je zgradil beli mlin, na drugi z lahkoživo Johco, ki ji je na drugem koncu vasi zgradil rdeči foglovž. Zgodba pripoveduje o razlikah med obema hišama in obema ženskama, med božjo in satanovo. V zgodbi nastopata tudi Angel in Zlodej, ki obletavata obe, Trezo in Johco, ki veliko ve o življenju, zato imata oba raje Johco. V njej je nekaj čarobnega, če ne čarovniškega, saj se njena življenjska moč nikdar ne postara.

V zgodbo so povsem igrivo in brez zlega namena, pač pa s humorjem vskočili nekateri elementi sodobnega časa: na primer Trezini sovražniki (Johca, sosedje, ki oprezajo za njo, špegel in »rdeči ravbarji. Daleč v Sibiriji se pripravljajo, da bi nas pobožne pobili... Oboroženi so kot tvoja dekla smrt, namesto kose držijo srp in kladivo«, Zgodbe: 5). Johci pa je špegel prijatelj, saj v njem odsevajo njen »ten«, »velni« in njen »naturel«, prvine, ki se arhetipskosti pripovedi posmehujejo. Poanta celotne zgodbe je hvalnica veselemu in lepemu življenju, ki mu še Satan ne more škodovati.

Zgodba o krošnjarju Jarmazu je najkrajša. Simulira formo povzetega ljudskega ustnega izročila, ki pripoveduje legendo o krošnjarju s svetimi podobnicami, malarju in čudodelniku, ki prodaja odpustke in slike Brezmadežne, kot jih je naslikal »po naravi«. Njegova čudežna moč kmetice rešuje neplodnosti, dokler ga neki Merela nekega večera ne pobije s sekiro. Neka ženska pa hrani deščico, kjer je zapisana Jarmazova ljubezenska pesem. Radoživost je v bistvu tudi v tej zgodbi preživela brez moralne pretnje. V tem je pouk zgodbe.

Zgodba o čudaku Juriju in njegovi muhi je humoreska. Pripoveduje o čudaškem pisatelju, ki razen prvega in zadnjega stavka ne zna napisati zgodbe. Njegovemu brezupnemu čakanju na navdih se pridruži muha, s katero se sprijatelji. Ko muha pripelje svojega mušjega ljubimca, Jurij oba pokonča z ravnilom. Na mestu, kjer bi bila morala biti njegova zgodba, nastane le mušji zmazek. Poanto nadomeščata dva prazna stavka.

Prilika o nedolžnem velikanu z naslovom Zgodba o orjašu Glasu pripoveduje o človeku, ki se ni zavedal svoje moči in je potrl vse okoli sebe. Vsi se ga bojijo, kajti loti se vsega, »Samo rdečkarjev se ni lotil, ker je bil prepričan, da prenašajo kužne bolezni« – spet humoristično komentira pripoved. Glas je bil delaven in pošten, a preveč močan, tako da so mu vse žene pomrle v postelji. Na sejmu si je kupil kravo, ki ga je edina razumela in sta lepo živela do njene smrti. Zgodba pove, da je junak umrl v sadovnjaku, kot svetnik. Morala pa pribije v uradniškem jeziku in s tem tudi v ironičnem načinu, ustreznem anekdotični zgodbi: »Ta zakon z govedom res ni bil romantičen, ampak gledano dolgoročno je bil utemeljen na delovnem in praktičnem življenju« (Zgodbe:19).

Med najzanimivejšimi zgodbami v zbirki je Zgodba o dvoglavem sinu. To je parafraza svetopisemske zgodbe o dveh bratih ali tudi drugače, o svetlem in temnem polu v človeku, o dobroti in zlu, o ljubezni in strasti ter predvsem o nasilju. Jerca, ki je ljubila lepega Jančija, legala pa z gospodarjem, strašnim Lapom, rodi dvoglavega otroka. V stopnjevanju zgodbe nesrečna Jerca poskuša vse, da bi otrok umrl: da bi zmrznil, da bi se zastrupil, da bi ga požrli volkovi, da bi se utopil. Otrok preživi vse preskušnje in je krščen za Janeza. Bolj je rasel, bolj sta se glavi razlikovali druga od druge: ena svetla, druga črnolasa, ena dobrohotna, druga zla. Zaradi njune zunanje in notranje različnosti je trpelo tudi njuno skupno telo in njuna edina duša. Imela sta različne želje, a želje črnolasega so bile močnejše in nasilnejše in svetli je zaradi tega trpel, posebej, ko je temni prisilil tudi svetlolaso glavo, da je sodelovala v telesnih užitkih temnega v naročju vaške vlačuge. Nesrečni svetli Janez si je zadal rano v telo, temni pa ga je v besu zadušil, nakar je zgrožen ugotovil, da je umoril brata. Zaradi smrti skupnega srca je umrl tudi sam. Izgubil je svojega bližnjega in tudi samega sebe, bi lahko rekli, pripoveduje poanta.

Zgodba ima jasen simbolni pomen, ki pa ga v bistvu ni mogoče omejiti zgolj na нравstveno raven, čeprav je ta verjetno najmočnejša tudi v katarzičnem smislu. Spominja

na enega od motivov v Kovačičevi prozi Sporočila v spanju, ki bi se jo v marsičem lahko primerjalo z Zgodbami s panjskih končnic: v enem od poglavij pripoveduje o soočenju svetlega in temnega, pri čemer se sanjalec odloča za svetel lik, ki morda, kot v tukajšnji zgodbi, pomeni nežnost, dobroto, ljubezen, odpuščanje, strpnost, a tudi slabotnost, občutljivost.

Simbolnost v družbeni razsežnosti potrjuje odstavek v zgodbi, ki govori o politični opredelitvi obeh glav: »Tudi politično si nista bila enakih misli. Hudobni Janez je bil prepričan, da je treba obesiti reveže in kmete ali jih žive zažgati in da ne smejo spati s svojimi ženami in hčerami. Dobri Janez, ki je imel napredne ideje, je sanjal o urejenem svetu, v katerem bi vsakdo od Boga in zgodovine odobrene razlike spoštoval. Ker je bil filozof, je svoje ideje krstil za »sladko utopijo« in napovedoval, da si bodo ob koncu neke širom sveta razprostranjene prenove levičarji in desničarji slednjič sami vzeli življenje, in tako bi zlo za vekomaj izginilo s površja zemlje« (Zgodbe:22). Ta odstavek je tako anekdotičen, da izgubi vsakršno moralčno vsebino, še posebej, ko bi jo namesto kot igrivo domisljico utegnili razumeti v usodnem vizionarskem pogledu.

Tudi Zgodba o mrtvi Ljudmili je ena od osrednjih, po jasni ideji in zgoščeni realizaciji pa je najzanimivejša zgodba v knjigi. To je zgodba o hudi materi, ki umori svojo hčer Ljudmilo, ker je ljubila lahkomiselnega Jurija. Ljubimec svojo mrtvo ljubico ugrabi in jo odpelje domov. Njegov urok jo oživi in v odročnem kraju zaživita kot vsi živi ljudje. Nekoč, ko plešeta na sejmu, ju prepozna potujoči godec in vse pove hudi materi. Mati zahteva od župnika, da Ljudmilo, ki je preslepila življenje (oziroma smrt), pripelje nazaj v grob. Mati, župnik in voz (truga) odidejo po Ljudmilo. Župnik opazi, da je noseča in spozna »da je od zdaj na svetu enkrat za vselej vse postavljeno na glavo« (Zgodbe:26). Anekdotična osnova vse zgodbe je zgoščena v župnikovem komentarju: »Tvoja mati bi te raje videla mrtvo kot zvezano s prepovedano ljubeznijo«. Ljudmila se vdano odpravi nazaj v smrt. Ko trdno zabito krsto spuščajo v grob, se iz nje zasliši vesel krik novorojenčka. Povezanost lahkotnega pripovedovanja z opisi brezčutne matere in dobrovoljnega župnika ter prehod v strašljivi konec daje varianti zgodbe o oživiljeni nevesti izrazito dramatičnost in groteskno tragičnost.

Zgodba o rezbarju Anzi in gozdarju Anžlu je parabola o umetniku in rokodelcu. Večni umetnik iz 15. stoletja bo iz bukve izklesal kip nadangela Mihaela – piše se leto 1900 – gozdar ga občuduje in po modrem pogovoru s pisarjem se domisli, da bi s pravim orodjem tudi sam lahko iz bukve izdelal kip. Spozna, da v nobenem drevesu, ki se ga loti, ni kipa. Megleno dojame, zakaj mojster Anza še vedno živi. Poanta o skrivnosti večne umetnosti.

Z izrazito pojmovno simboliko, ki seveda ni značilna niti za panjske končnice niti za ljudsko epiko, je oblikovana Zgodba o Gregorju in veliki ladji. Gregor na ladji, ki je življenje, poskuša ugotoviti smer plovbe in njen cilj, a odgovora ne dobi. Ker je plah in občutljiv in se ne druži z drugimi potniki, obupa in skoči v črno morje. Med padanjem spozna, da bi bilo bolje pluti v neznanu kot umreti. Sklep pripovedi povzame: »... ni pripadal ljudem, ki so kakor v davnih časih gojili krepost lahkomiselnosti, marveč onim drugim, ki so kakor večina dandanašnji bili neizprosno zaskrbljeni za obstoj in smisel življenja« (Zgodbe: 33).

Tudi motiv posesivne materine ljubezni do edinega sina v Zgodbi o Klemnu in njegovi ljubezni predstavlja primer zgodbe s pojmovno simboliko, katere poanta je misel, da življenje brez radoživega soočanja s soljudmi ni vredno življenja.

Zgodba o Josu Maluku, zadnjem drvarju v raju, je najdaljša zgodba in se močno razlikuje od drugih v zbirki. Predstavlja tip fantastične pripovedi s časovnim premikom v prihodnost. Jos se zjutraj zbudi v svet brez ljudi, obkrožen z razpoznavnimi znaki posle-

dic apokaliptičnega viharja, ki je omrtvil in v prah spremenil vse življenje. Ostal je le lisičji lajež. »Tri dni in tri noči« se Jos vozi z ostanki kolesa v mesto. Ne more ugotoviti, kateri čas je in kdaj je nastopila katastrofa. Zgradi si kočjo in prepeva pesem iz otroštva ter čaka, da mu bo Bog dodelil Evo. Prebira praktične knjige (romane zavrže), ki jih najde med razvalinami. Pojavi se potepuška ciganka Zila, ki je prejadrala pol sveta in mimogrede pobila nekaj preostalih ljudi. Da si krajšata čas, si pripovedujeta zgodbe iz otroštva. »Vse je zvenelo kot pravljica« (Zgodbe: 42), ki se prevesi v ljubezensko srečanje, združitvev v raju, kjer sta bila edina človeka na svetu. Nemirna Zila lepega dne odide. On jo čaka, kopni po njej in »veruje v lepšo prihodnost« ter šteje dneve in leta do svoje smrti, ki ga doleti 9. listopada leta 65 po novem štetju. »Najbrž sem preživel, ker nisem bil ne najboljši, ne najslabši, ampak navaden. Za seme, kakor je rekla moja Zila. Za preprosto zel. Kakor krompir« (Zgodbe: 45). Zgodba je za razliko od drugih besedil v knjigi bogatejša z opisi okolja, predvsem predmetnega sveta, narave in poslopij, kar vse predstavlja slikovito podobo posledice atomske katastrofe – z meglenim in vročim podnebjem, lisičjim laježem in nakopičenim bogastvom, ki razmetano naokrog ne služi ničemu več. Prizorišče bolj kot na ljudsko izročilo spominja na sodobno filmsko sceno znanstvenofantastičnega žanra. Poanta ni dramatična, prej kaže znake sprijaznjene sprejemanja preprostih možnosti preživetja. Vznese na le ljubezenska epizoda, saj je prav zaradi nje opuščena zemlja vsaj za kratek čas spet postala raj.

Pripoved zadnje zgodbe je širša tako po svoji tematiki kot po prostorski in časovni razsežnosti in tudi njena pojmovna simbolika ni zgoščena v poenostavljenem spoznanju moralčne narave, čeprav bi lahko stvar razumeli tudi kot pretečo podobo prihodnosti, v kateri je mogoče popolno razdejanje življenjskega prostora.

Zgodbe s panjskih končnic vsebujejo mnogo humorja, ki ob strašljivih zgodbah in okrutnih prizorih deluje s svojo uravnotežujočo močjo in sprošča mračnost in zloveščo usodo teh navidezno starodavnih človeških usod. Poznavalci ljudske epike lahko v Kovačičevih zgodbah najdejo še drugačne paralele in tudi vsebinske razsežnosti, ki jih sodobno laično branje ne opazi. Za literarnega zgodovinarja bi bila zanimivejša primerjava s Kovačičevim besedilom Sporočila v spanju, v katerem ima pojmovna simbolika osrednje mesto tako v oblikovnem kot v pomenskem pogledu. Zgodbe s panjskih končnic so vredne posebne pozornosti zaradi elementarnega jezika in posmeha, s katerim se pripoved poigrava in tako grozljivim in naturalističnim podobam življenja v besedilih omogoča večpomenski vstop v bralčevo zavest.

Literatura:

- S. Vurnik, Naše panjske končnice, Slovenski čebelar, 37, 1934, str. 87–91; 45, 1942, str. 67.
 E. Cevc, Problematika naših panjskih končnic, Nsd, 3, 1955, str. 1061–1078.
 G. Makarovič, Poslikane panjske končnice, Ljubljana: 1982.

Summary

Lojze Kovačič's "Stories from Beehive Fronts"

"Stories from Beehive Fronts" open up many issues concerning their relation to Slovene folk narrative literature, especially in view of the illustrated beehive fronts, after which the book was named. The book first draws attention to this fact with its outer shape, which shows that its authors (the art designer, the illustrator and the writer) wished to bring it closer to specific folk art features. Of course, in doing this, they did not imitate its design techniques, which is especially

true of the pictorial and narrative part of the book. Although the illustrations display motives characteristic of folk ornamentation (painted bed fronts, cradles, beehive fronts, folk costumes), the artist's technique and choice of colors are quite individual. In some respects the literary text emulates the archetypal models of folk narrative (condensation, horror, humor, instructiveness), but the strongly stressed points of the stories are not always in keeping with the standard moral criteria of folk narrative or pictures on beehive fronts. Instead of modesty, fidelity, pioussness, purity, trust in the strength of religious symbols, out of the messages of Kovačič's stories emerges an individualistic value system closer to modern thinking. In morality illustrations the most strongly stressed virtues are love (as well as sensuality), tolerance, perseverance, tactfulness and openness to other people, adaptability necessary for survival, even recklessness, and to a certain degree acceptance of fate which regulates the course of human life. From beginning to end, "Stories from Beehive Fronts" are imbued with life as the highest value and the importance of the will to live. By simulating elements alike to those painted on beehive fronts, the original concept of Kovačič's stories also gives them an esthetic and moral value, which in this instance speaks of human vitality through unpreachy humor and grotesque.